

Doğu Batı Arasında
Eğitim ve Din Eğitimi
-Aliya İzzetbegoviç Öğretisi-

Dr. Bülent KOÇOĞLU

ESki
rehl
YAYINLARI

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1549

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Eskiyeni Yayınları

Yayın No | Publication Number: 297

Kitap Adı: Doğu Batı Arasında Eğitim ve Din Eğitimi -Aliya İzzetbegoviç Öğretisi-
Book Title: Education and Religious Education Between East and West -Teaching of Aliya Izzetbegovic-

ISBN: 978-625-5536-10-5

DOI: | doi.org/10.70458/fcr.9786255536105

Yazar | Author: Bülent KOÇOĞLU | orcid.org/0000-0002-1244-7526

Kurum | Institution: Milli Eğitim Bakanlığı

ROR ID: ror.org/00jga9g46

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 215

Yayın Tarihi | Publication Date: Şubat | February 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HJX | Eğitim: Din ve manevi yaşam | Education: Religious and spiritual life

BISAC: REL | Din Eğitimi | Religious Education

THEMA: VSB | Eğitim: Din Eğitimi | Education: Religious education

LC: LC221 | Din Eğitimi | Religious Education

Atf Bilgisi | Cite as: Koçoğlu, Bülent. *Doğu Batı Arasında Eğitim ve Din Eğitimi -Aliya İzzetbegoviç Öğretisi-*. Ankara: Eskiyeni Yayınları, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

**Doğu Batı Arasında
Eğitim ve Din Eğitimi**

-Aliya İzzetbegoviç Öğretisi-

Dr. Bülent KOÇOĞLU

Ankara 2025

Yazar Hakkında

Bülent KOÇOĞLU

Bülent Koçoğlu, hayata Çemişgezek'te 1970 yılında doğumuyla başlamış ve ilkokulu burada okumuştur. Ortaokul ve lise öğrenimini Elazığ İmam-Hatip Lisesinde tamamlamıştır. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine 1989 yılı itibarıyla girmiş ancak 1990 Mart ayında Arapça dil öğrenimi için Mısır'ın başkenti Kahire'ye altı aylığına gitmiştir. Arapça dil eğitimi ve temel İslam bilimleriyle ilgili öğrenim maksatlı bir yıllığına 1990 Eylül ayında, Suriye'nin başkenti Şam'a gitmiştir. Buradaki öğreniminden sonra tekrar okulunu tamamlamak üzere İstanbul'a dönmüştür. İlahiyat Fakültesini 1996 yılında tamamlamış ve aynı yıl öğretmen olarak Elazığ'a atanmıştır. Elazığ merkezde 5 yıl öğretmenlik yaptıktan sonra 2001 yılında görevden istifa ederek ayrılmıştır. Çeşitli sektörlerde 13 yıl boyunca ticari faaliyetlerde bulunmuştur. Aldığı bir karar neticesinde ailesiyle birlikte 2012 yılında Antalya merkeze yerleşmiş ve 2014 yılında tekrar öğretmenliğe dönmüştür. Farklı okullarda öğretmenlik, İl Millî Eğitim Müdürlüğü AR-GE biriminde koordinatörlük yapmıştır. Müdür yardımcılığı görevi sonrasında Profesör Dr. Raşit Küçük Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulu olan Anadolu İmam-Hatip Lisesinin kurucu müdürlüğünü yürütmüştür. Halen başöğretmen olarak öğretmenliğe devam etmektedir.

Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim dalında 2019'da yüksek lisansını ve aynı bölümde 2024 yılında doktorasını tamamlamıştır. Uzun bir emek ve araştırma sonrası yayımlanan, *Dijitalleşen Dünyada Din Eğitimi* adlı ilk kitabı okuyuculara ulaşmıştır. Akademik çalışmalara, okuma ve yazım faaliyetlerine farklı konularda yaptığı araştırmalarıyla devam etmektedir.

About the Author

Bülent KOCOĞLU

Bülent Koçoğlu started his life in Çemişgezek with his birth in 1970 and attended primary school here. He completed his secondary and high school education at Elaziğ Imam-Hatip High School. He entered Marmara University Faculty of Theology in 1989, but in March 1990 he went to Cairo, the capital of Egypt, for six months to study Arabic. He went to the capital of Syria in September 1990 for a year to study Arabic language and basic Islamic sciences. After his education here, he returned to Istanbul to complete his education. He completed the Faculty of Theology in 1996 and was appointed to Elaziğ as a teacher in the same year. After working as a teacher in Elaziğ center for 5 years, he resigned from his position in 2001. He has been engaged in commercial activities in various sectors for 13 years. As a result of a decision he made, he settled in Antalya center with his family in 2012 and returned to teaching in 2014. He worked as a teacher in different schools and as a coordinator in the R&D unit at the Provincial Directorate of National Education. After serving as deputy director, Professor Dr. Raşit Küçük served as the founding principal of Anatolian Imam-Hatip High School, which is the Science and Social Sciences Project School. He still continues teaching as a head teacher.

He completed his master's degree in Akdeniz University Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Sciences, Department of Religious Education in 2019 and his doctorate in the same department in 2024. His first book, titled Religious Education in the Digitalizing World, published after a long effort and research, has reached the readers. He continues his academic studies, reading and writing activities with his research on different subjects.

Kitap Hakkında

Doğu Batı Arasında Eğitim ve Din Eğitimi -Aliya İzzetbegoviç Öğretisi-

Aliya İzzetbegoviç bilgi ve birikimiyle, liderliği ve siyasetçi kişiliğiyle insanî ve İslamî olan evrensel değerler için halkıyla birlikte mücadeleye etmiş ve 20. Yüzyıla damga vurmuş önemli şahsiyetlerden biridir. İzzetbegoviç'in yapmış olduğu mücadeleyi anlamaya ve çeşitli fikirlerini kavramaya dair birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan bu çalışma da ise eğitim ve din eğitimi hakkındaki düşüncelerinin ne olduğu, farklı yöntemle tartışılmıştır. İzzetbegoviç'in düşünce sistematliğini ve pratik hayatına yön veren temel dinamikleri kavrayabilmek için, düşünce dünyasının oluşumunu ve bunu şekillendiren sebepleri anlamaya çalışmak gerekmektedir. Bunun için araştırılacak ilk alan Bosna'nın coğrafi konumu, nüfus yapısı, uzak ve yakın tarihidir. İkinci olarak hayatını, konumuz itibarıyla, tüm evreleriyle ele almamız zorunluluk arz etmektedir. İzzetbegoviç'in eserlerinde teorik olarak eğitim, din eğitimi ve öğretimi konularına çokça yer verildiği görülürse de pratik olarak ilk bölümde ele alınan hayatının tüm kademelerinde eğitim ve öğretime dair mesajlarının çokluğu dikkatleri çekmektedir. Ona göre, insanlığın içinde bulunduğu ahlaki çöküntünün temelinde eğitimsiz veya yanlış eğitilmiş olmak yatmaktadır. Batı ile Doğu arasındaki farklılıklara ve benzerliklere işaret etmekle birlikte onun asıl amacı İslam dünyasında yaşanan çöküntüden kurtulabilmektir. Eğitim, okul, kadın, aile, birey, toplum, ekonomi, siyaset gibi hayatın merkezinde yer alan gerçeklikler yeniden ve İslamî olarak yorumlanmalıdır. Din, bilim, sanat, edebiyat, tarih, ahlak, sorumluluk ve özgürlük şuuru gibi kavramlar, yeni bir anlayışla ele alınmalı ve Batı kompleksinden sıyrılarak yeni bir neslin inşasında kullanılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Aliya İzzetbegoviç Öğretisi; Eğitim; Din Eğitimi

About The Book

Education and Religious Education Between East and West

-Teachings of Aliya Izetbegovic-

Alija Izetbegovic is one of the important figures who left his mark on the 20th century and fought with his people for universal human and Islamic values with his knowledge and experience, leadership and political personality. Many studies have been conducted to understand Izetbegovic's struggle and to understand his various ideas. In this study, their thoughts about education and religious education were discussed with a different method. In order to understand Izetbegovic's systematic thought and the basic dynamics that shape his practical life, it is necessary to try to understand the formation of his world of thought and the reasons that shape it. The first area to be researched for this is Bosnia's geographical location, population structure, distant and recent history. Secondly, it is imperative that we consider his life in all its stages, considering our subject. Although it is not seen that Izetbegovic's works include much theoretical education and religious education and training, the abundance of his messages about education and training at all stages of his life, which are discussed in the first part, attracts attention. According to him, being uneducated or incorrectly educated lies at the root of the moral collapse of humanity. Although it points out the differences and similarities between the West and the East, its main purpose is to get rid of the collapse in the Islamic world. Realities at the center of life such as education, school, women, family, individual, society, economy and politics should be reinterpreted and Islamically. Concepts such as religion, science, art, literature, history, morality, responsibility and freedom consciousness should be handled with a new understanding and used in the construction of a new generation, free from the Western complex.

Keywords: Alija Izetbegovic Teaching; Education; Religious Education

ÖN SÖZ

Aliya İzzetbegoviç, düşüncelerini açıklamak için Michelangelo ile aynı dönemde yaşamış ve oradan çıkmış da gelmiş bir usta sanatçı edasıyla, çok güzel bir resmin bulunduğu pazılın parçalarını dikkat ve rikkat ile yerli yerine koymak adına büyük bir çaba içerisine girmiştir. İç içe geçmiş olan terminolojiyi, ipekten yapılan meşhur bir Hereke halısının dokunması gibi birbirine karıştırmadan ilmek ilmek çözümlenmiştir. Birbirini açıklayan ve devamı niteliği taşıyan birçok kavram üzerinde durmuştur. Farklı disiplinlerin parçası ve taşıyıcısı olan bu önemli terimlerden biri de eğitimidir. Bu kitapta, İzzetbegoviç'in eğitim ve din eğitimi anlayışı farklı yönleriyle tahlil edilmiş ve tartışılmıştır.

İzzetbegoviç, herkes gibi normal, sıradan bir insandır ve aynı zamanda kelimenin tam anlamıyla sade bir Müslümandır. Hayatının farklı evrelerinde böyle düşündüğüne ve böyle olduğuna dair birçok cümlesi, tavrı ve eylemi söz konusudur. Bize göre İzzetbegoviç düşünen, düşündüğünü yazan, yazdığını yaşayan bir şahsiyettir. Yerelden evrensele, bireyden topluma sorunları tartışıp çözüm üreten ve ürettiği çözümleri her seviyede, ortamda ve konumda; buna devlet başkanlığı da dâhil uygulama imkânı bulan özgün bir şahsiyettir. İzzetbegoviç, mücadeleci ve eylemci kişiliğiyle birlikte ortaya koyduğu çok yönlü eserleri ve etkileyici konuşmasıyla halkını yok olmaktan kurtaran bir lider ve siyaset adamı olmanın ötesinde bir İslam mütefekkiridir. Onun en belirgin özelliklerinden birisi mütevazî kişiliği sayesinde küçükten büyüğe çevresinde bulunan herkesin onu kendisine yakın bulmasıdır. İslam dünyasının uzun yıllardır kaybettikten sonra aramakta olduğu çağlar üstü mesajlara ve pratik hayata sahip 20. Yüzyılın son bilgi, cesaret ve irfan kaynaklarından biridir.

Çalışmamız giriş hariç iki bölümden oluşmaktadır, birinci bölümde; İzzetbegoviç'in düşünce dünyasının oluşumuna katkı sağ-

layan konular eğitim, din eğitim ve öğretimi perspektifiyle ele alınmıştır. Bosna Hersek'in coğrafi koşullarının, nüfus yapısının, tarihinin, jeopolitik ve jeostratejik şartlarının burada yaşayan milletleri, dinleri nasıl etkilediği ilk analiz edilen konular olmuştur. "Aliya İzzetbegoviç'in Hayatı" ana başlığı altında; ailesi ve çocukluk yıllarının sonrasında gençlik döneminde katılmış olduğu ve hayatını ciddi bir şekilde etkileyen, olaylara farklı bakmasını sağlayan bir sivil toplum kuruluşu içerisindeki aktiviteleri tahlil edilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde olgunlaşarak ve güçlenerek çıktığı ilk hapis dönemini ve sonrasında kendisinden sürekli destek aldığı, çocuklarının annesi Halida Hanım'la evliliğini ve mutlu bir evliliğin meyveleri olan çocuklarını, onlarla olan ilişkileri eğitime dair mesajlar içerdiği için tartışılmıştır. Üniversite yılları, iş hayatı, ikinci hapisane tecrübesi ve tüm bunların ardından dünyanın "Bosna Savaşı öncesi ve sonrası" tanımına uygun olarak etkilendiği direniş ve kurtuluş dönemleri ele alınmıştır. Eğitim, din eğitimi açısından hayatının tüm yönlerine kodlanmış olan bilgileri süzüp almak için özel bir çaba sarf edilmiştir. Bununla birlikte sistematik bir eğitim, din eğitimi anlayışının olduğu, kendi ifadelerinden alıntılar yapılarak ispatlamanın yoluna gidilmiştir. Yine birinci dereceden kaynak olarak kullanılan, kendi eserleri tanınmaya ve tanıtılmaya çalışılmıştır. Birinci bölümde incelenen konulardaki amaç ve kapsam; İzzetbegoviç'in eğitim, din eğitimi hakkındaki düşüncelerinin şekillenmesine vesile olan yönlerini ortaya çıkartmak ve bu çerçevenin içinde kalmak olmuştur.

İkinci bölümde; İzzetbegoviç'in Bosna'nın tarihinden ve tarihteki tüm yaşanmışlıklardan süzülüp gelen ve içindeki araştırmacı ve mücadeleci ruhla oluşturduğu özgün fikirlerle; insanlığın ve özelde İslam dünyasının içinde bulunduğu buhranlardan kurtulmanın ancak iyi bir eğitim ve öğretim almakla mümkün olabileceğine dair duruşu farklı başlıklar altında analiz edilmiştir. Başlıklar önem derecesine ve etki gücüne göre, sıralı bir şekilde verilmeye çalışılmıştır. "Eğitim, Din Eğitimi ve Öğretimi Tasavvuru"

adlı başlıkla ikinci bölüme giriş yapılmıştır. İnsanın kendisi dışındaki varlıklara karşı taşıması gereken temel hissin ortaya çıkışında ailenin ve çevrenin katkısı “Sorumluluk Şuurunun Oluşumunda Ailenin ve Çevrenin Rolü” başlığı altında incelenmiştir. Öğretimi medeniyetle, eğitimi kültürle ilişkilendirdikten sonra her ikisinin okul sürecinde birlikte ele alınması gerektiği “Medeniyetin ve Kültürün Oluşumu Perspektifinde Okullar” başlığıyla analiz edilmiştir. İnsanın kendi varlık sebebinin anlamaya çalışma sürecinde önemli bir yere sahip olan ve anlam olarak birbirini tamamlayan iki farklı kavram “Tefekkür ve Meditasyonun Anlam Yakınlığı Çerçevesinde Eğitime Farklı Bir Bakış” başlığıyla ele alınmıştır. İslam dünyasının geri kalmasına sebep olan ve eğitim problemlerinin temel sorunu olarak bilinen “Yabancılaşma Sorunu ve Eğitimde Batı Kompleksi” meselesi üzerinde durulmuştur. İnsanda var olan ve eğitim-öğretim açısından olmazsa olmaz kabul edilen merak duygusunun yanlış eğitim uygulamalarıyla nasıl yok edildiği konusu “Eleştirel Akıl ve Eğitim” ile “Dindar Müslüman Tebaa Yetiştirme Mevzusu” başlığı altında öğrenilmeye çalışılmıştır. Eğitimle karakter, öğretimle kariyer oluşturmaya çalışırken örgün ve yaygın eğitim ortamlarında ikisinin birlikte olması gerektiği “Ahlakın Eğitimle, Bilginin Öğretimle Uyumu ve Dördünün Birlikte Olma Zorunluluğu” konusuyla tescillendirilme çabası içerisine girilmiştir. İnsanın doğru bir şekilde yetiştirilmesinde kadının ve dolayısıyla ailenin fonksiyonu “Geri Kalmışlığın Psikolojisi ve Kadınların Eğitimi Meselesi” başlığıyla irdelenmiştir. Eğitim ve öğretim süreçlerinde belirli bir anlayış çerçevesinde ele alınması gereken birçok kavram vardır. Bu kavramlardan bazıları “Eğitim Anlayışı Ekseninde Din, Bilim, Sanat ve Edebiyat Kavramlarına Bakış” başlığı altında İzzetbegoviç’in bakış açısıyla yorumlanmıştır.

Son olarak “Aliya İzzetbegoviç Öğretisi” bölümünde; entelektüel dünyanın sürekli fikir beyan ettiği belli başlı konular hakkında İzzetbegoviç’in düşünceleri analiz edilirken, bu konuların

eğitim, din eğitim ve öğretimi açısından ortak yönlere sahip oldukları açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu kitap, Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümünde tamamladığım ve Sosyal Bilimler Enstitüsü yetkili jürisi tarafından 2019 yılında kabul edilen *Aliya İzzetbegoviç'in Eğitim, Din Eğitim ve Öğretimi Görüşleri* adlı yüksek lisans tezim, Doç. Dr. Şeref Göküş ve Prof. Dr. Rifat Atay hocalarımla birlikte 2020 yılında yazdığımız *Aliya İzzetbegoviç'e Göre Bireyin ve Toplumun Eğitiminde Kadının Rolü* başlıklı makale, müteveffa Doç. Dr. Yalçın Çetin'in editörlüğünü yaptığı *Anmak, Anlamak ve Aşmak Bağlamında Aliya İzzetbegoviç* adlı kitaptaki aynı araştırmacılarla 2021 yılında kaleme aldığımız *Aliya İzzetbegoviç'e Göre Bireyin ve Toplumun Eğitiminde Kadının Rolü* başlıklı bölüm ve Prof. Dr. Erol Koçoğlu'nun editörlüğünü yaptığı *Bilim Dünyasında Eğitim - I* adlı kitaptaki 2022 yılında yazdığım *Aliya İzzetbegoviç ve Eğitim* başlıklı bölümden türetilerek hazırlanmıştır. Bu çalışmanın nihayete erdirilmesinde birçok kişinin katkısı olmuştur. Tez döneminin bütün aşamalarında verdiği desteklerinden ve akademik anlamda yetişmemde ciddi desteği olmasından dolayı danışmanım Sayın Doç. Dr. Şeref Göküş Hoca'ma teşekkür ederim. Ayrıca süreç içerisinde yaptığım çalışmaları okuyup, daha sağlıklı ilerleyebilmem konusunda bana yardımcı olan ve lisansüstü çalışma yapmama vesile olan, samimiyetiyle beni cesaretlendirmeye devam eden Prof. Dr. Rifat Atay Hoca'ma da teşekkür ederim.

Sekiz kardeşli bir ailenin en küçük evladı olarak, küçüklüğümünden beri bir temenni hâlinde *sen ilim adamı olacaksın* diye kulağıma fısıldamalarından ve bu yolda beni her daim desteklemelerinden ötürü, dâr-ı bekaya irtihal eden kıymetli anne ve babama, sonsuz teşekkürler ederim. Son olarak da hayatım boyunca hep yanımda olan aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	9
GİRİŞ	15

BİRİNCİ BÖLÜM

ALİYA İZZETBEGOVIÇ'İN HAYATI ve ESERLERİ.....	19
1.1. Bosna'nın Coğrafi Konumu.....	20
1.2. Bosna'nın Nüfusu.....	22
1.3. Geçmişten Günümüze Bosna ve Bosna Tarihi	23
1.4. Aliya İzzetbegoviç'in Hayatı.....	36
1.4.1. Ailesi ve Çocukluk Yılları	38
1.4.2. İlk Gençlik (İlkokul, Ortaokul ve Lise) Yılları.....	42
1.4.3. Genç Müslümanlar Hareketi (Mladi Müslümanî) ve İlk Hapishane Tecrübesi	45
1.4.4. Eşi Halida Hanım ve Çocukları.....	51
1.4.5. Üniversite Yılları.....	56
1.4.6. Meslek Hayatı.....	59
1.4.7. İkinci Hapishane Tecrübesi.....	61
1.4.8. Bosna Savaşı.....	67
1.5. Aliya İzzetbegoviç'in Eserleri.....	79
1.5.1. <i>İslami Yeniden Doğuşun Sorunları</i>	80
1.5.2. <i>İslam Deklarasyonu</i>	81
1.5.3. <i>Doğu Batı Arasında İslam</i>	82
1.5.4. <i>Köle Olmayacağız</i>	84
1.5.5. <i>Özgürlüğe Kaçışım-Zindandan Notlar</i>	84
1.5.6. <i>Tarihe Tanıklığım</i>	86
1.5.7. <i>Konuşmalar</i>	87

İKİNCİ BÖLÜM

ALİYA İZZETBEGOVIÇ'İN EĞİTİM, DİN EĞİTİM ve ÖĞRETİMİ GÖRÜŞLERİ	89
2. 1. Eğitim, Din Eğitim ve Öğretimi Tasavvuru.....	98
2.2. Sorumluluk Şuurunun Oluşumunda Ailenin ve Çevrenin Rolü --	112
2.3. Medeniyetin ve Kültürün Oluşumu Perspektifinde Okullar --	124

2.4. Tefekkür ve Meditasyonun Anlam Yakınlığı Çerçevesinde Eğitime Farklı Bir Bakış -----	137
2.5. Yabancılaşma Sorunu ve Eğitimde Batı Kompleksi-----	142
2.6. Eleştirel Akıl ve Eğitim -----	151
2.7. Dindar Müslüman/Tebaa Yetiştirme Mevzusu -----	156
2.8. Ahlakın Eğitimle, Bilginin Öğretimle Uyumu ve Dördünün Birlikte Olma Zorunluluğu -----	160
2.9. Geri Kalmışlığın Psikolojisi ve Kadınların Eğitimi Meselesi -	171
2.10. Eğitim Anlayışı Ekseninde Din, Bilim, Sanat ve Edebiyat Kavramlarına Bakış-----	185
ALİYA İZZETBEGOVIÇ ÖĞRETİSİ -----	195
KAYNAKÇA -----	203
DİZİN -----	211